

Süleyman Nazif (1869-1927)

(Doğumu: 29 Ocak 1869 Diyarbakır - Ölümü: 4 Ocak 1927 İstanbul)

Babası Diyarbakirli Mehmed Said Paşa'dır. Divan şiiri tarzında manzumeleri olan Said Paşa'nın *Mîzânü'l-edeb* adlı belâgat kitabı ile *Mir'âtü'l-iber* adlı on ciltlik tarihi yanında *Mirat-ı Sıhhat*, *Tabsiratü'l İnsan*, *Diyarbakir Tarihi* adlı eserleri vardır. Kitâbet ve inşâsıyla tanınan büyük babasının adı da Süleyman Nazif'tir.

Annesi Ayşe Hanım'ın ataları Akkoyunlu Devleti'ne mensup Hindî adlı bir Türkmen aşiretinin reisleridir. Dedesi ise yine döneminin ediplerinden *Mecmua-ı Eşar* sahibi İbrâhim Cehdî'dir. Büyük dedelerinden Mehmet Emiri Efendi ile İsmail Fami Efendi Divan şairleridir.

Said Paşa'nın mutasarrıflığı nedeniyle, aile, S. Nazif dört yaşındayken Harput'a, altı yaşındayken 1875 yılında Maraş'a taşındı. Burada ilkokulu giden S. Nazif, Diyarbakır'a döndüklerinde rüşdiyeyi bitirdi. 1879'da aile Mardin'e taşındığında burada Aleksan Gregoryan adlı bir Ermeni papazından Fransızca dersleri aldı. Said Paşa Muş mutasarrıfı olduğunda ondan Farsça ve Müftü Mehmet Emin Efendi'den Arapça dersleri aldı.

Babası 1892'de vefat edince Diyarbakır valisi Sırrı Paşa tarafından Vilayet İkinci Katipliği görevine getirildi. Daha sonra Vilayet Matbaası Müdürü ve Vilayet Gazetesi Başyazarı oldu. O sırada Diyarbakir ve çevresinde meydana gelen Ermeni ayaklanmasını incelemek üzere yöreye gelen Kölemen Abdullah Paşa'nın dikkatini çekti. Abdullah Paşa'nın isteğiyle onun kâtibi olarak Musul'a gitti (1895). Burada kaldığı yedi ay boyunca çok sayıda yerleşim yerini dolaştı. Bu dönemde ve sonraki valilik dönemlerinde Irak topraklarına ilişkin izlenimleri daha sonra *Firak-ı Irak* adlı eserinde derin bir kederle ortaya çıkacaktır. Ertesi yıl görevinden istifa edip İstanbul'a geldi. Şubat 1897'de Jön Türkler'e katılmak hevesiyle gittiği Paris'te onların lideri Ahmed Rızâ'nın çıkarmakta olduğu *Meşveret* gazetesinde istibdat rejimi ve II. Abdülhamid aleyhinde oldukça ağır ifadeler taşıyan yazılar yayımladı.

1897'de Ahmed Celeleddin Paşa'nın girişimleriyle Jön Türkler ve yönetim arasında anlaşma sağlanınca İstanbul'a döndü. Anlaşmaya uygun olarak Padişah kendisini vilâyet mektupçuluğu ile Bursa'da ikamete memur etti. Burada yaklaşık on iki yıl kaldı ve bu süre içinde büyük dedesinin adı olan İbrâhim Cehdî takma adıyla *Servet-i Fünûn*'da çoğu sone tarzında manzumeler ve Edebiyât-ı Cedîde mensuplarının sanat anlayışı doğrultusunda yazılar kaleme aldı.

1908'de II. Meşrutiyet sonrası İstanbul'a geldi. 17 Mart 1909 tarihinden itibaren *Osmanlı* gazetesinin başmuharrirliğini yaptı. 28 Mayıs 1909 tarihine kadar süren bu görevi sırasında 31 Mart vakası gerçekleşti. S. Nazif, bu olayları körükleyen Ali Kemal ve Mizancı Murad Bey'le ters düştü. *Mizan* gazetesinde yayımlanan makalesinde isyancıların kimi siyasetçileri şehit etmelerini şiddetle protesto ile *Tanin*, *Şura-yı Ümmet* gibi gazeteleri yağmalayan kişilerin namert ve eşkiya olduklarını ilan etti.

Ebuzziya Tefvik Bey ile *Yeni Tasvir-i Efkar*'ı çıkardı. Basra valiliğine kadar olan dönemde burada çok sayıda başyazı yayımladı. Aynı gazetede İttihat ve Terakkî iktidarını ağır bir dille eleştiren yazıları yüzünden 1909 yılında, İstanbul'dan uzaklaştırılarak Basra'ya vali olarak gönderildi. Bu görevi on ay sürdü. İstanbul'a döndükten hemen sonra Kastamonu'ya gönderilen Nazif (1910), sırasıyla Trabzon (1911), Musul (1913) ve Bağdat (1914) valilikleriyle görevlendirildi. 1912'de *Hak* gazetesinde siyasî yazılar yayımladı. Altı ay kadar kaldığı Bağdat valiliğinden İstanbul'a döndü ve kendisini tamamen gazeteciliğe verdi. 1918'de Cenab Şahabeddin'le birlikte Bahaeddin Bey'in sahibi olduğu *Hâdisât* gazetesini çıkarmaya başladı. Bu sırada Ermenilerin Doğu illerinde katliam ve yağma yapmalarını engellemek

ve buraların savunulmasını temin için kurulan, Anadolu'da Millî Mücadele hareketinin başlamasında büyük rolü bulunan **Vilayat-ı Şarkıyye Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti**'nin kurulmasına ön ayak oldu.

9 Şubat 1919'da İtilâf orduları İstanbul'a girdikten sonra bu orduların başkumandanı olan Franchet d'Esperey'nin İstanbul caddelerinde at üzerinde zafer yürüyüşü yapmasıyla birlikte azınlıklar da kimi fütursuz gösteriler düzenledi. S. Nazif tüm bu olaylara karşı "Kara Bir Gün" adlı meşhur makalesini yazdı. Sansür memuru Yüzbaşı Aziz Hüdayi Bey'in metne dokunmaması ile sansür engeli aşılmaya yazıyı *Hadisat* gazetesinde yayımladı. Makaleden haberdar olan Fransız general, S. Nazif'i kurşuna dizdirmek istedi. Ancak araya giren kimi yetkililer onu bu kararından vazgeçirdi. *Hadisat* 18 gün kapalı kaldı. Aziz Hüdayi Bey ise hapsedildi.

23 Ocak 1920 günü **Pierre Loti** için düzenlenen anma toplantısında yaptığı konuşmadan iki ay sonra şehri işgal eden İngilizler tarafından yakalanarak Millî Mücadele'yi destekleyen bir kısım arkadaşıyla birlikte Malta'ya sürüldü ve orada yirmi ay kadar kaldı. Buradaki sürgünlüğü sırasında Eskişehir'in düşman tarafından işgal edildiği haberini alınca Temmuz 1921'de *Namık Kemal ile Hasbıhal* adlı eserini yazarak acısını dile getirmeye çalıştı.

Bu dönemde *Edebiyyât-ı Umûmiyye Mecmuası*, *Hazîne-i Fünûn*, *İctihad*, *İleri*, *Ma'lûmât* ve *Mecmûa-i Ebüzziyâ* gibi gazete ve dergilerde yazılar yayımladı. İngilizler ile Ankara hükümetinin 23 Ekim 1921'de yaptığı anlaşma uyarınca sürgün günleri sona erdi. Türk esirler 25 Ekim'de gemilerle Türkiye'ye doğru yola çıktı. Süleyman Nazif ve arkadaşları 4 Kasım 1921'de İstanbul'a ulaştılar. Bu tarihten sonra *Peyâm-ı Sabah*, *Resimli Gazete*, *İleri*, *Servet-i Fünun*, *Son Telgraf*, *Türk Hava Mecmuası* ve *Yarın* gibi gazete ve mecmualarda yazdı. 1923'te *Resimli Gazete*'de **İbrahim Alaaddin (Gövsâ)** ile birlikte başmuharrirliğe başlayan yazar buradaki işini 1925 yılına kadar sürdürdü. Ardından *Yeni Türk* ve *Yeni Ses*'te yazmaya devam etti.

Son yılları maddî sıkıntılarla geçti ve 4 Ocak 1927'de zatürreden öldü. Cenazesi 6 Ocak 1927'de kaldırıldı. Cenaze masrafları *Türk Hava Mecmuası*'na çeşitli yazılarla destek olduğu için Türk Tayyare Cemiyeti tarafından karşılandı. Mezar taşında kardeşi şair Faik Ali Ozansoy'un şu beyti yazılıdır:

Şimşek mürekkep olmalıdır, yıldırım kalem,

Tahrir için kitabe-i seng-i mezarını

Edebiyatta Servet-i Fünun çizgisini hep savunan S. Nazif güdümlü sanata karşı çıktı. Ancak edebiyatın sosyal fayda içermesinin de aleyhinde değildir. Onun için önemli olan sanatın kendi kurallarını kendinin belirlemesidir. Edebi eserlerde samimiyet olması gerektiğine dikkat çeken Nazif bunun her yazara nasip olmayacağını ifade etmiştir.

1. Nazif vezin tartışmalarında aruzu savunmuş ancak hece vezni ile de *Cenk Türküsü* gibi şiirler yazmıştır. Ayrıca Osmanlı Türkçesinin tasfiyesine karşı çıkmıştır. Ona göre duygu ve düşünceleri ifade etmekte çok derinlikli bir dil olan Osmanlı Türkçesindeki kelimelerin dilden atılması edebiyatı olumsuz etkileyecektir. Bu görüşleri ile birlikte Milli Edebiyat çizgisine uzak durmuş, Türk Ocağı derneğini "Turan ilahileri okuyan bir müessesese." olarak tarif etmiştir.

İran Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri ile *Garp Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri* adlı makalelerinde yazar bu iki geleneğin tarihsel incelemesini yapmıştır. Batı'ya şüpheyle bakan, Batı'nın dünyadaki uygulamalarını lanetleyen yazar, Batı edebiyatını ise çok sever. Özellikle Fransız edebiyatının önemine dikkat çekip Şinasi ve Namık Kemal'in edebi kimliklerinin oluşumundaki etkisine değinir. Sully Prudhomme adlı Parnasçı şair en sevdiği Fransız edebiyatçısıdır.

Ayrıca çok sayıda yazısı ile **Namık Kemal**, Ziya Paşa, Muallim Naci, Akif Paşa, Fuzuli gibi önemli yazarlar üzerine düşüncelerini kaleme almıştır. Namık Kemal'in söyleyiş tarzını kendine örnek alan Nazif, Abdülhak Hamit'e olan hayranlığını çeşitli defalar dile getirmiştir.

Vatansever kişiliğiyle tanınan Süleyman Nazif'in en meşhur yanlarından biri de nüktedanlığıdır. Ömrünün her döneminde hazırcevaplığı ile dikkati çekmiş, nükteleri çok sayıda esere de konu olmuştur.

Şiir ve yazılarında İbrahim Cehdi, Selim Sakit, Abdülahrar Tahir isimlerini kullanmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ:

Malumu İlam: (1897) Ahmet Mithat Efendi'nin Servet-i Fünun mecmuasında yayımladığı parlamenter rejime karşı çıkan yazısına cevap niteliğindedir. Burada Abdülahrar Tahir mahlasını kullandı. Eserin ikinci baskısı 1908'de Mısır yapıldı.

Namık Kemal: (1897) Abdülahrar Tahir takma adıyla yazılıp Paris'te bastırılan eser Namık Kemal hakkında yazılmış monografidir.

Murad Bey: (1897) Jön Türkleri bırakıp İstanbul'a döndüğü için hainlikle suçlanan Mizancı Murad'ı savunduğu on dört sayfalık yazı.

Bahriyelilere Mektup: (1897) Denizcileri Abdülhamit aleyhine isyana davet ettiği yazısı.

Elcezire Mektupları: (1897) Cenevre, (1906) Kahire. Abdullah Cevdet'e ithaf ettiği metinde beş mektup yer almaktadır. Mektuplarda Arapların El-Cezire olarak andığı bölgenin sefaleti, geri kalmışlığı, devletin ilgisizliği, idarenin halkın sorunlarını çözme konusundaki iradesizliğini ele alır.

Gizli Figanlar: (1906) Abdullah Cevdet'in hazırladığı *Kütübhane-i İctihad* serisinin üçüncü kitabı olarak Mısır'da yayımlandı. 14 şiirden oluşmaktadır.

Victor Hugo'nun Mektubu: (1908) Hugo'nun Sefiller'i İtalyancaya çeviren Mösyö Raelli'ye yazdığı mektubun çevirisi. Bursa'da bastırıldı.

Boş Herif: (1910) Türkiye'nin İsviçre sefiri Şerif Paşa aleyhine, imzasız olarak basıldı. Nazif, yazısında Şerif Paşa ve onun babası Said Paşa'yı jurnalcilikle suçlamıştır. Abdülhamit'e jurnallenen kişi ise Mithat Paşa'dır. Ayrıca Şerif Paşa ve babasının devletin kaynaklarını kendi çıkarları için kullandıklarını iddia eder.

Süleyman Paşa: (1915) Şıpka kahramanı olarak bilinen Süleyman Paşa'nın kabri başında okunacak olan konuşma ve Paşa'nın oğlu Sami Bey'e hitap eden mektubunu içerir.

İki İttifakın Tarihçesi: (1914) yılında Almanya-Avusturya, İtalya-Fransa-Rusya ittifaklarını anlatır.

Batarya ile Ateş: (1917) Birinci Dünya Savaşı'nda Türk askerinin gösterdiği kahramanlıkları anlatır. Ayrıca Sully Prudhomme'den iki şiire yer verilmiştir.

Asitan-ı Tarihte: (1917) Eserde Türk askerinin Galiçya'daki mücadelesi ve kahramanlığı anlatılır.

Firak-ı Irak: (1918) İkinci şiir kitabıdır. Eserde ayrıca nesir kısımlar da vardır. Şairin erken yaşlarda gezip gördüğü Irak'ın imparatorluktan koparılması karşısında duyduğu üzüntüyü dile getirir.

Pierre Loti Hitabesi: (1920) Pierre Loti hatırasına 23 Ocak 1920 günü Darülfünun'da düzenlenen toplantıda yaptığı konuşma metni daha sonra basılmıştır. S. Nazif, işgal orduları subaylarının da bulunduğu salondaki konuşmasında, Loti'nin Türkiye sevgisinden bahsettikten sonra Avrupalıların dünyanın çeşitli kısımlarında gerçekleştirdikleri soykırıma varan hareketlerine değinmiş, Türkleri İstanbul'dan çıkarmayı isteyen işgalcilerin tutumunu lanetlemiştir.

Çal Çoban Çal: (1921) yılında yayımlanan eserde Malta'da kaleme aldığı dokuz makale yer almaktadır. Nazif, eserde Yunan işgaline karşı Atatürk önderliğinde kazanılan Kurtuluş Savaşı'nı övmekte ve mucize olarak görünen bu gelişmeden dolayı minnettarlığını dile getirmektedir.

Namık Kemal: (1922) Vatan Şairi üzerine İstanbul Muallim Mektebi'nde yaptığı konuşma metninin daha sonra bastırılmış hali. Namık Kemal'in ailesi, beslendiği kaynaklar, çevresi ve ilham olduğu isimleri değerlendirir.

Tarihin Yılan Hikayesi: (1922) Eserde son padişah Vahideddin aleyhine yazdığı yazılar bir araya getirilmiştir.

Nasirüddin Şah ve Babil: (1923) *Yeni Tasvir-i Efkâr*'da daha önce çıkan makalelerinden oluşur. Eserde daha sonra Bahailik adıyla anılan Babilik hareketinin 19. Yüzyıldaki doğuşu ve gelişimi anlatılır.

Lütfi Fikri Bey'e Cevab: (1922) Hilafet ve saltanat hakkındaki görüşlerini ihtiva eder.

Malta Geceleri: (1924) Malta'da sürgündeyken yazdığı vatan hasretini ifade eden şiirleri yer almaktadır. Eser M. Akif'in bir şiirini de içermektedir.

Hazret-i İsa'ya Açık Mektup: (1924) İngiltere'nin Cemiyet-i Akvam'daki temsilcisinin Türkiye'de azınlıklara kötü muamele edildiği yolundaki iddiasına karşı çıkmak üzere yazdığı eser.

Çalınmış Ülke: (1924) *İleri* gazetesinde 1922 yılında yayımlanan beş makalesinin daha sonra basılmış hali. Sultan Abdülhamit'in devlet hazinesine aktarılan arazilerinin bölgenin gelişmesi yolunda dağıtılması gerektiğini savunur.

Mehmet Akif: (1919) Mehmet Akif hakkında edebi inceleme.

Külliyat-ı Ziya Paşa: (1924) Ziya Paşa'nın eserlerini bir araya getiren antoloji niteliğindeki eser.

İmana Tasallut- Şapka Meselesi: (1925) İskilipli Atıf Hoca'nın *Frenk Mukallitliği ve Şapka* adlı risalede dile getirdiği görüşleri eleştirdiği eser.

Yıkılan Müessese: (1927) Osmanlı'nın son dönemi ve İttihat Terakki hareketi hakkındaki görüşlerini ihtiva eder.

Veli UĞUR

KAYNAKÇA

ACAROĞLU, M. Türker, **Açıklamalı Süleyman Nazif Kaynakçası**, Neyir Matbaası, Ankara 1987.

AKYÜZ, Kenan, **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul, İnkılâp Yay. 1985.

BEYSANOĞLU, Şevket, **Doğumunun 100. Yılında Süleyman Nazif (Hayatı, San'atı, Eserlerinden Seçmeler)**, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara 1970.

BİNARK, İsmet- Necmettin Sefercioğlu, **Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü Münasebetiyle Süleyman Nazif Bibliyografyası**, Milli Kütüphane Yayınları, Ankara 1970.

BİNGÖL, Ulaş, "Süleyman Nazif Bibliyografyası" **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s. 15, Diyarbakır 2016, s. 145-152.

BULUT, Süleyman, **Şaka, Yergi ve Hazırcevaplarıyla Süleyman Nazif**, Pupa Yay., İstanbul, 2011.

ENGİNÜN, İnci, **Yeni Türk Edebiyatı: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)**, Dergah Yayınları, İstanbul 2006.

GÜR, Muhammed, **Kendi İçinde ve Kendine Göre Süleyman Nazif**, Dergah Yayınları, İstanbul 2020.

GÜR, Muhammet, "Süleyman Nazif", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 38. Cilt, 2010, s. 92-94.

GÖÇGÜN, Önder **Süleyman Nazif**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2010.

GÖVSA, İbrahim Alâettin, **Süleyman Nazif**, Suhulet Kütüphanesi, İstanbul 1933.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, Dergah Yayınları, İstanbul 1988.

ÖZERDİM, Sami N., **Süleyman Nazif**, Emek Basım-Yayınevi, Ankara 1958.

KAPLAN, Mehmet, **Şiir Tahlilleri I: Tanzimattan Cumhuriyete Kadar**, Dergah Yayınları, İstanbul 1969.

KARAKAŞ, Şuayb, **Süleyman Nazif**, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 1988.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.

KÖPRÜLÜ, Fuat, **Bugünkü Edebiyat**. hzl. Mehmet Akif Çeçen – Ahmet Balcı. Akçağ Yay. Ankara 2007.

KURGAN, Şükrü, **Süleyman Nazif: Hayatı, Sanatı, Eserleri**, Varlık Yayınları, İstanbul 1955.

URAL, Yalvaç, **Yergi, Nükte ve Fıkralarıyla Süleyman Nazif**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1983.

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref, **Diyorlar ki**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.

YILDIZ, Alim "Süleyman Nazif'e Göre İran Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri",

Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, VIII/1, Sivas 2004, s. 159-201.

YÜCEBAŞ, Hilmi, **Süleyman Nazif'ten Hatıralar**, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1957.

17/08/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/suleyman-nazif-1869-1927-2/?pdf=4047> adresinden erişilmiştir